

УДК 327(477:498)(043)

Прохорова В. Г.

**РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ
ПОЛІТИКИ СУСІДСТВА
ТА ІНІЦІАТИВ ЄС В
УКРАЇНСЬКО-РУМУНСЬКИХ
ВІДНОСИНАХ**

Стаття присвячена аналізу основних європейських ініціатив, в рамках яких відбувається українсько-румунське співробітництво і визначенню рівня їхнього впливу на розвиток двосторонніх відносин. У статті розглядається роль розширення ЄС 2007 р. у розвитку відносин між Києвом та Бухарестом. Вказується, що розширення сприяло появі нових механізмів посилення двосторонньої взаємодії на регіональному та загальноєвропейському рівнях за допомогою програм та ініціатив ЄС, і водночас знизило потенціал співробітництва між двома державами через вигідніше становище Румунії як країни-члена ЄС. Автором визначені основні відмінності у сприйнятті обома державами запроваджених Євросоюзом ініціатив. Проаналізовані пріоритетні напрямки міждержавної взаємодії в рамках Європейської політики сусідства та її регіональних ініціатив, виокремлені головні проблеми та досягнення двосторонньої співпраці.

Ключові слова: Україна, Румунія, ЄС, ініціатива, співробітництво

Постановка проблеми. Розбудова стабільних взаємовигідних відносин із країнами-сусідами, зокрема з Румунією, як і наближення України до набуття членства в Європейському Союзі залишаються

серед основних пріоритетів зовнішньополітичної діяльності української держави. Із розширенням ЄС на схід та появою нових можливостей поглиблення міждержавного співробітництва, українсько-румунські відносини отримали додаткові механізми для розвитку діалогу та взаємодії вже на засадах стратегічного партнерства. Тому висвітлення еволюції міждержавних відносин під впливом східної політики ЄС і вивчення позитивного впливу регіональних ініціатив Євросоюзу на вирішення питань, які представляють обоюсторонній інтерес для Києва та Бухареста, залишається актуальним.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Дослідженню історії розвитку співпраці України та ЄС, визначенню пріоритетних напрямків двосторонньої співпраці в рамках ЄПС та основних недоліків ініціатив ЄС для України присвячені праці О. Скрипник, І. Максименко, Д. Кузьміна, О. Дергачова. Оцінка сприйняття Бухарестом регіональних ініціатив ЄС міститься у працях румунських експертів І. Ангелеску та М. Мокану, М. Брі. Розкриття основних досягнень в реалізації спільних транскордонних проектів базується на вивченні аналітичних доповідей щодо імплементації Оперативних програм ЄІСП, державних документів та матеріалів преси з заданої теми.

Метою даної статті є дослідження розвитку двостороннього співробітництва України та Румунії в контексті реалізації регіональних ініціатив та проектів ЄС.

Виклад основного матеріалу. З моменту проголошення незалежності України європейський вектор розвитку займає пріоритетне місце у її зовнішньополітичній стратегії. Першим документом, який офіційно засвідчив прагнення України набути повноправного членства в Європейських Співтовариствах стала Постанова ВРУ від 2.07.1993 р. «Про основні напрями зовнішньої політики

України», а двостороння Угода про партнерство та співробітництво від 16.06.1994 р. була покликана стати початковим етапом просування України до асоційованого, а згодом – до повного її членства у ЄС. Хоча на початку Київ вів балансуючу політику, вибудовуючи особливі відносини із РФ та отримуючи економічну допомогу від Брюсселю, події 2004 р. та поява нових передумов поглиблення відносин між сторонами сприяли остаточному утвердженню євроінтеграційного курсу української держави.

У 2004 р. Україна приєдналася до ініціативи Брюсселю «Розширена Європа – сусідство: нова система стосунків з нашими східними та південними сусідами», ставши однією з країн-членів Європейської політики сусідства (ЄПС) і підписавши План дій Україна – ЄС (21.02.2005р.). Покликана бути додатковим механізмом ефективного розвитку багатосторонньої співпраці, ЄПС, до регіональних програм якої Україна була включена з 2006 р., втім не виправдала надій українського політикуму та експертів [7, с. 30]. Безсистемність та непродуманість політики ЄС, її невідповідність потребам та потенціалу України є основними причинами критики ЄПС та сприйняття її як такої, що обмежує перспективи зближення, перетворюючи українську державу зі «стратегічного партнера» Євросоюзу на одного з «особливих сусідів» [5, с. 63–64].

Прогрес у співпраці між Україною та ЄС після розширення останнього є здебільшого результатом зусиль його нових членів, зацікавлених у збереженні та розвитку добросусідських зв'язків з Києвом, аніж Брюсселю. Хоча наразі ЄПС для України має здебільшого формальний характер, вона залишається важливим набором інструментів, необхідних для формування реальних програм більш тісної транскордонної співпраці з

сусідніми країнами-членами ЄС, в тому числі – з Румунією [11, с. 3].

Зокрема, на сьогодні, більшість спільних українсько-румунських транскордонних програм реалізується в рамках Європейського Інструменту Сусідства та Партнерства (24 жовтня 2006 р.) орієнтованого на адаптацію східних сусідів до політики та стандартів ЄС, відповідно до пріоритетів, узгоджених в планах дій.

Щодо ставлення та сприйняття Румунією ЄПС як складової східної політики ЄС думки експертів різняться. Зокрема, як зазначає І. Ангелеску, до 2007 р. увага Бухареста була в основному зосереджена на внутрішній політиці, спрямованій на прискорення вступу в ЄС, в той час як питання зовнішньої політики були відсунуті на другий план. Лише з набуттям членства в Євросоюзі Румунія, з огляду на її виключне геостратегічне положення та національні інтереси, переглянула свої зовнішньополітичні пріоритети, зосередившись на східному напрямку: «двох нових сусідах – «Чорноморському регіону» та Молдові» [10, с. 128–130]. На думку О. Мокану, Румунія підтримувала запровадження ЄПС ще будучи кандидатом на вступ до ЄС, а ставши повноправним членом у 2007 р., почала відігравати активну роль в її реалізації. Зокрема, вона входила до числа держав, які вимагали реформи ЄПС: побудови співпраці ЄС зі східними сусідами на основі диференційованого підходу до різних країн-учасниць ЄПС; більш жорсткого процесу моніторингу досягнутого прогресу та посилення співпраці в галузі енергетичної безпеки, демократії, верховенства права тощо [14, с. 93–94]. До речі, з подібними пропозиціями до ЄС неодноразово зверталася і Україна.

Запровадження Євросоюзом у 2008 р. нової інтеграційної програми – Східного партнерства (СхП), спрямованої на прискорення політичної асоціації та

подальшої економічної інтеграції між Європейським Союзом і країнами-учасниками програми шляхом розвитку співпраці з державами-партнерами на двосторонньому рівні, було сприйнято в Києві більш позитивно, ніж ЄПС. Тоді як Бухарест, виступаючи за реалізацію «Чорноморської синергії» і побоюючись можливого негативного впливу на неї Східного партнерства, в розробці якого він участі не приймав, утримувався від активної підтримки останнього [12]. Втім, представлене як відгалуження ЄПС, що ґрунтується на диференційованому підході до країн-учасників, СхП не містила ніяких принципово нових підходів, які б виходили за межі вже досягнутих українських домовленостей з ЄС. Більше того, обмежене фінансування та відсутність перспективи членства для 6 країн-учасниць, що викликало невдоволення і в Києві, і в Бухаресті, залишаються основними причинами критики нової ініціативи.

Ще однією важливою програмою, яка доповнила політику ЄС на Сході, зосередивши увагу на регіональному рівні, стала «Синергія Чорного моря – нова ініціатива співробітництва». Оформлена у 2007 р. після розширення ЄС за рахунок Румунії і Болгарії, і як наслідок зростання стратегічного значення Чорноморського регіону для Євросоюзу, ця ініціатива мала на меті зазначити перетворення останнього на важливого регіонального актора та його зростаючий інтерес до участі у регіональній співпраці.

Із запровадженням «Чорноморської синергії» Брюссель сформулював головні напрямки співпраці у регіоні: просування демократії, моніторинг за дотриманням прав людини та належним функціонуванням системи державного управління; врегулювання заморожених конфліктів та підвищення безпеки; підтримка співпраці в галузі транспорту; захист навколишнього середовища [8, с. 3]. Зазначені цілі програми об'єктивно

відповідали пріоритетам Румунії в Чорноморському регіоні, що зумовило її активну підтримку Бухарестом.

Розглядаючи Чорноморський регіон як ключовий напрям реалізації своїх геополітичних і геоекономічних інтересів, Бухарест активно прагне стати частиною механізмів вирішення наявних і можливих проблем. Як країна-член ЄС, Румунія заявила про свою готовність передати зацікавленим країнам Чорноморського регіону власний досвід у галузі економічних реформ, інституційного оновлення, належного управління, реформи військових сил та консолідації громадянського суспільства. В економічній сфері румунській інтерес полягає у подальшій співпраці з чорноморськими країнами у поширенні на Кавказ та Середню Азію переваг регіональної транспортної інфраструктури, серед яких термінал морського порту Констанці та канал Дунай–Чорне море [15]. З огляду на події 2014 р. і усвідомлення неможливості Бухаресту протистояти загрозам на південно-східному кордоні ЄС самотужки, румунська держава спрямувала свої зусилля на розвиток регіональної взаємодії чорноморських країн за підтримки європейських і євроатлантичних структур.

Не менш важливою сферою регіональної співпраці, в якій перетинаються інтереси Брюсселю, Бухаресту та Києва, є енергетична. Прагнучи зменшити залежність від російських енергоносіїв, Європейський Союз концентрує увагу на енергетично–транспортному коридорі Каспійське море – Чорне море – ЄС, в тому числі на шляхах Грузія – Румунія – Євросоюз (GREU) та Грузія – Україна – Євросоюз (GUEU–White Stream), підкреслюючи важливе значення України як транзитера енергоресурсів до Європи. З огляду на це, головним завданням, котре постає перед усіма зацікавленими сторонами є безпека маршрутів транзиту стратегічної сировини через Чорне море, тобто розв’язання

старих заморожених конфліктів і недопущення ескалації російсько-українського конфлікту. За словами В. Андрейка, розробка спільних румунсько-українських проектів безпечної й стабільної енерго-інфраструктури, а також модернізація й подальша експлуатації енерготранспортної системи обох держав за підтримки європейських інвесторів є перспективним напрямком взаємодії [3, с. 5].

Про зацікавленість Брюсселю у стимулюванні регіональної співпраці у напрямку морської політики та довкілля свідчить схвалення Радою ЄС Спільної морської програми для Чорного моря (21.05.2019 р.) та започаткованої в Бухаресті Стратегічної програми досліджень та інновацій для Чорного моря (8.05.2019 р.), до пріоритетів яких відносяться екологічна стійкість, розумні порти, туризм [2].

Регіональна взаємодія у зазначених сферах відбувається також шляхом реалізації спільних проектів чорноморських країн відповідно до Спільної оперативної програми ЄС «Чорноморський басейн» в рамках вищезгаданого ЄІПС. Визнанням перспективності продовження співпраці у даному форматі є рішення Євросоюзу про збільшення фінансування програми «Басейн Чорного моря 2014–2020» на 40% (з 17 млн. євро, до 39 млн. євро). Сьогодні Україна та Румунія співпрацюють у 10 проектах оперативної програми «Чорноморський басейн», спрямованих на покращення регіональної екологічної ситуації, підвищення туризму, активізацію торгівлі та культурної взаємодії. Серед них: Sustainable Agricultural Trade Network in Black Sea Basin (загальний бюджет 638 тис. євро), Improved online public access to environmental monitoring data and data tools for the Black Sea Basin supporting cooperation in the reduction of marine litter (771,7 тис. євро) та інші [13].

Важливим елементом координування українсько-румунської співпраці є і запроваджена Євросоюзом Стратегія для Дунайського регіону (EUSDR), до сфери дії якої входять 4 українські області (Одеська, Чернівецька, Івано-Франківська і Закарпатська) і 6 румунських повітів. Визначивши чотири стовпових напрямки розвитку, Дунайська стратегія вмістила у собі низку спільних для Києва та Бухареста пріоритетів взаємодії, таких як покращення ситуації у транспортній сфері та розвиток єдиного транспортного комплексу; сприяння розвитку культури та туризму.

Важливість Молдови і України як партнерів Румунії з розвитку спільних інфраструктурних проєктів, пріоритетними із яких є забезпечення навігації по нижній течії річки Прут та сполучення сусідніх регіонів шляхом спорудження кількох мостів через Прут і Дунай. Про усвідомлення українською стороною необхідності зміцнення двосторонньої співпраці свідчать і зазначенні в «Баченні Україною майбутньої Стратегії ЄС для Дунайського регіону» проєкти, серед яких будівництво мостового переходу через річку Дунай на переході с. Орлівка (Україна) – м. Ісакча (Румунія); проведення комплексного екологічного моніторингу та розробка моделі прогнозування екологічного стану басейну дельти Дунаю тощо. Водночас головною перешкодою у реалізації спільних проєктів є зосередженість обох країн на національних інтересах. Наприклад, обидві країни вважають пріоритетним розвиток річкових портів, але кожна держава передбачає роботи на власній території; обидва зацікавлені розвивати мореплавство через Дунай, але кожна сторона пропонує свої проєкти. Зокрема, Румунія зацікавлена у подальшому розширенні існуючих каналів судноплавства, а Україна наполягає на створенні альтернативних на своїй території [4, с. 138].

Втім, незважаючи на існуючі суперечності співпраця між Києвом та

Бухарестом у Дунайському регіоні продовжується. Так, розпочато будівництво автодороги Одеса–Рені (у напрямку до Бухареста) з двома мостами з пішохідними переходами через Дунай та Дністер, яка є складовою проєкту Чорноморської окружної автомагістралі є покликана збільшити міжнародний транзитний рух.

На тлі рішення Єврокомісії від 09.11.2018 щодо поширення транспортної мережі ЄС (TEN-T) на країни Східного партнерства, перспективним видається відновлення і подальша розбудова трансєвропейських транспортних сполучень не лише через Румунію, Україну і Польщу, а й інші країни ЄС, про що свідчать слова В. Омеляна «У 2017 році ми відкрили нове залізничне сполучення між Україною та Польщею, минулого року ми запустили нове залізничне сполучення між Україною та Угорщиною, яке далі, я сподіваюсь, буде продовжено до Словаччини, Румунії і низки інших країн-членів ЄС» [6].

Однак, і досі невирішеними залишаються такі проблеми: незадовільний стан автомобільних шляхів, мостів та придорожньої інфраструктури, низький рівень інтермодальності дунайських портів, недосконалість тарифно-митної політики портів, низька пропускна спроможність аеропортів та нерегулярне авіаційне сполучення [1, с. 50–51]. Їх наявність значно знижує можливості України інтегрувати свою транспортну мережу до загальноєвропейської.

Втім, на сьогодні реалізується низка спільних проєктів, спрямованих на створення ефективних мультимодальних терміналів у річкових портах уздовж Дунаю і його судноплавних приток. Серед яких провідне місце займає проєкт поромної переправи Орлівка – Ісакча, який був визнаний найбільш оптимальним в рамках структур єврорегіону «Нижній Дунай» в частині економіки та логістики. Крім того, Україна долучилася у якості

спостерігача до проекту «Фарватер» (FAIRway project), одним із завдань якого є оновлення та моніторинг дорожніх карт на регулярній основі [9].

Охорона навколишнього природного середовища для забезпечення дотримання екологічних норм у басейні р. Дунай, боротьба з повеннями та іншими надзвичайними ситуаціями антропогенного характеру і досі залишається перспективним напрямком співпраці Києва та Бухареста в Дунайському регіоні.

Висновки. Сьогодні двосторонні українсько-румунські відносини розвиваються в рамках Європейської політики сусідства та інших ініціатив Євросоюзу, що об'єктивно відповідає інтересам обох держав. Румунія вбачає в ЄІСП та його проектах засіб закріплення своєї ролі в ЄС як зв'язуючої ланки зі стратегічно важливими країнами-сусідами та можливість реалізації власних зовнішньополітичних завдань на східному напрямку в межах європейської політики. Для України європейські ініціативи є додатковим механізмом розбудови співпраці та можливістю зближення з ЄС, просування до набуття членства. Незважаючи на різне сприйняття Бухарестом та Києвом програм європейської регіональної політики, останні залишаються основою для побудови їхньої більш тісної двосторонньої транскордонної співпраці.

Список використаної літератури :

1. Авторський колектив під загальною редакцією І. В. Студеннікова. Комплексне бачення участі України в реалізації Стратегії ЄС для Дунайського регіону. Одеса, 2015. 154 с.
2. Актуальні пріоритети кооперації України з ЄС в Чорноморському регіоні. 2019. URL: <https://foreignpolicy.com.ua/polityka-i-suspilstvo/aktualni-priorytety-kooperatsii-ukrainy-z-ies-v-chornomorskому-rehioni/>. (дата звернення: 03.04.2021)
3. Андрейко В. Особливості сучасних тенденцій розвитку транскордонних процесів у контексті українсько-румунського співробітництва. В *Румунсько-Українські відносини. Історія і сучасність*. Satu Mare: Editura Muzeului Sătmărean, 2015. С. 238–244.
4. Максименко І. Відносини України та Румунії в контексті регіональних ініціатив ЄС. *Вісник ОНУ. Серія Політичні науки*. 2019. №24. С. 136–155.
5. Максименко І., Кузьмін Д. Відносини України – ЄС крізь призму стратегічної культури. В *Стратегічна культура та зовнішня політика України* / відп. ред. І. М. Коваль, О. І. Брусилівська, В. А. Дубовик. Одеса: ОНУ імені І. І. Мечникова, 2017. С. 55–78.
6. Розвиток фінансових інструментів CEF дасть нові можливості для України, бізнесу та громадян, – Володимир Омелян. 2019. URL: <https://mtu.gov.ua/news/30793.html>.
7. Скрипник О. Історія співпраці України з Європейським Союзом у рамках Європейської Політики Сусідства. *Уманська старовина: Науковий журнал*. 2017. №3. С. 29–35.
8. Стратегія Європейського Союзу щодо розширеного Чорноморського регіону: можливості для України. 2010. URL: http://www.fes.kiev.ua/new/wb/media/publicationen/Research_Paper_Starodub_Black_Sea_2010.pdf. (дата звернення: 03.04.2021)
9. Стратегія ЄС для Дунайського регіону. 2019. URL: <https://mtu.gov.ua/content/strategiya-es-dlya-dunayskogo-regionu.html>? PrintVersion. (дата звернення: 03.04.2021)
10. Angelescu I. New Eastern Perspectives? A Critical Analysis of Romania's Relations with Moldova, Ukraine and the Black Sea Region. *Perspectives*. 2011. №19. С. 123–142. URL: <https://www.jstor.org/stable/23616148>.
11. Derhachov O. Ukraine's Position on European Neighbourhood Policy (ENP) and Prospects for Cooperation with the EU.

- ENP Country Reports. 2007. URL: http://www.fes.kiev.ua/Dokument/der_enp.pdf. Ghinea C. Romania. EU-28 Watch. 2015. URL: <http://eu-28watch.org/issues/issue-no-11/romania/>. (дата звернення: 03.04.2021)
13. List of awarded projects TA. Joint Operational Programme Black Sea Basin 2014–2020. 2020. URL: <https://blacksea-cbc.net/projects/our-projects-2014-2020/>.
14. Mocanu O. Some Considerations On Romania's Contribution To The New European Neighbourhood Policy. *Romanian Economic Business Review*. 2008. №3. С. 92–102.
15. Romania's priorities in foreign policy. *German Council on Foreign Relations*. 2005. URL: <https://dgap.org/en/romania-priorities-foreign-policy-0>. (дата звернення: 04.04.2021)

EU initiatives. The priority directions of interstate cooperation in the framework of the European Neighborhood Policy and its regional initiatives are analyzed, the main problems and achievements of bilateral cooperation are singled out. The results of the study prove that despite the existing difficulties in interstate relations, the parties have a fairly extensive potential for further cooperation. Both countries are interested in Ukraine's integration into the EU, development of transport infrastructure, culture and tourism, environmental protection.

Key words: *Ukraine, Romania, EU, initiative, cooperation*

*Рекомендовано до друку
– к. політ. н., доцентом Максименко І. В.*

Стаття надійшла в редакцію 12.05.2021.

Prokhorova V. G. – Student of the Faculty of International Relations, Political Science and Sociology of the Odessa I.I. Mechnikov national university

Role of the European Neighbourhood Policy and EU Initiatives in Ukrainian-Romanian Relations

The article is devoted to the analysis of the main European initiatives in the framework of which Ukrainian-Romanian cooperation takes place and to the determination of the extent to which they influence on the bilateral relations' evolution. The article examines the role of EU enlargement in 2007 in the development of relations between Kyiv and Bucharest. It is pointed out that with the EU enlarging of the east and new opportunities for deepening interstate cooperation emerging, the Ukrainian-Romanian relations have received additional mechanisms for the development of dialogue and cooperation between two countries on the basis of strategic partnership. The author identifies the main differences in the two countries' perception of